

FIGYELŐ

Üzenet a jugoszláv értelmiségnek

A külföldi és a jugoszláv írók első találkozásán, Dubrovnikban, Claude Avellin, francia író felolvasta Jean Cassou üzenetét a jugoszláv értelmiséghez.

Kedves barátaim!

Egészségi állapotom akadályoz abban, hogy csatlakozzam a Dubrovnikba utazó barátaimhoz. Ezt lelkem mélyéből sajnálom, mert nagy örömtől vagyok így megfosztva: nem állapíthatom meg személyesen, hogy tavalyi látogatásom óta a látogatások megsokszorozódtak; Önök többé nincsenek egyedül, nem szenvednek már attól az elszigeteltségtől, amelyet oly hősiesen elviseltek; és íme, ma legszebb üdülőhelyeiket teszik meg a külföldről érkező értelmiségi emberek találkozóhelyévé. Nem propaganda az, amit ott Önök tesznek. Önök nem akarják azt bizonyítani, hogy társadalmi berendezésük mennyország, nincs szándékukban, hogy a külföldieket bármi egyedül jogos, bölcs megállapítással terheljék. Amikor Önök a világ minden részéről országukba hívják az embereket, s még azokat is, akik Önöket rágalmazták, egyesegyedül azért teszik, hogy azok megismerhessék az igazságot. Jugoszlávia semmi mást nem kíván, minthogy az legyen, ami, s azt mutassa meg, amilyen. A hazugság ellen kíván tiltakozni. Meg akarja testesíteni az igazságot. Jugoszlávia nem akar semmit bizonyítani, nem kíván tetszetős színben mutatkozni; és, mint ahogy azt Önöknek tavaly mondtam, Jugoszláviának nem annyira barátokra, mint inkább tanukra van szüksége. Jugoszlávia embereket hív, olyan embereket, akik szeretik az igazságot és meg is akarják azt ismerni, hogy azután tanuskodhassanak mellette. Engedjék meg, hogy kifejezzem azt a meggyőződésemet, hogy a történelem folyamán kevés nép rendelkezett azzal az előfeltétellel, hogy ilymódon váljék az igazság és a tanuskodás tárgyává; kevés népnek volt meg a lehetősége arra, hogy ilyen missziót vállaljon. Ezért minden felszabadult szellem — és mi reméljük, hogy rövidesen minden szabadságszerető nép is — úgy fordul Jugoszlávia felé, mint a leg-tisztább, legbősegebb forradalmi forráshoz, amilyen csak ma a világon létezik.

Más öröm is várt volna rám Dubrovnikban: láthattam volna, s ezúttal még meggyőzőbben azt, amit már láttam is — t. i. azt, hogyan alakul ki egy szocializmust megalapozó nép kultúrája és szellemi élete. És megállapíthattam volna, hogy ezt a kultúrát és ezt a szellemi életet szabadság, békeszeretet, őszinteség, egyszóval a humanizmus jellemzi.

Ha valamely nép más népek szemé elé tűzi az igazságot, természetes, hogy elsőnek ő a köteles tisztelni, kutatni és ápolni az igazságot. Az igazság nem lehet mesterséges, nem lehet valami megjelölt, mondott igazság. Miként a szépség sem lehet az. Nem tartozik sem egy papi vagy politikai hatalomra, sem valamelyes bölcsészeti karra, hogy döntsének tudományos,

erkölcsi, történelmi vagy költői, művészi igazságról. Az igazság, miként a szépség is, a dolgokban rejlik és feltör azokból. Ugyanígy a tett is, — a nemzeti, a forradalmi tett is. Az is bizonyos dolgokban, tényezőkben rejlik, azokban a valóságos feltételekben, amelyek között a nép él. És ezek a tettek ezekből a feltételekből erednek. E jellegzetes módnál fogva igazak és szépek ezek a tettek. És csak annak a népnek áll jogában rendelkezni velük, amely elgondolta őket.

Semilyen apostoli szentszék, de semmiféle gestápo sem létezhetik tehát, amely felmutathatná nekünk az olvasni és az elégetni való könyvek jegyzékét. Semmiféle áitudosokból és rendőrökből álló akadémia sem szabhatja meg nekünk, hogy egy rondó verssorában mennyi a megengedett szótagok száma; nem oktathat arra, hogy mit higgyünk s mit ne, mit mondjunk s mit ne az élettanról, a csillagászatról, a cirkuszról vagy a konyhakertészetről. Minderről — kutatómódszereinkről vagy alkotó munkánk módjáról — mi magunk döntünk és Önök vitáznak felette. És csakis így, és nem másként jön létre haladás.

Önöknek nincs joguk lenézni, lealacsonyítani a népet azzal, hogy hitegetik; szükségüknek megfelelő és számukra közelférhető tudományt és művészetet gyártanak neki. Már csak azért sem lehetséges ez, mert Önök a népet jelentik s a nép az egyenlő Önökkel. A nép és az értelmiség szoros együttműködése természetzerű következménye annak a forradalomnak, amely egy népet saját sorsának irányítójává és hazájának urává tett. Ez a nép saját magának építi fel iskoláit, múzeumait, laboratóriumait, egyetemait, könyvtárait, s lakóházait, hidjait, vasútállomásait, gyárait, szövetekezeit otthonait és magának, a maga részére építi. És minden téren mindenki — munkás vagy művész, földműves vagy tudós — azt cselekszi, amit cselekednie kell, azaz, amihez legjobban ért.

Minél jobban dolgozni, ez azt jelenti: annak az érdekében dolgozni, amin dolgozunk. Ez azt jelenti, hogy teljes figyelemmel kell csüngnünk munkánkon, ez azt jelenti, hogy önmagunkat, személyi érdekeinket és minden közvetlen megelégteltségünket el kell felednünk, csakhogy munkánkban kiteljesedhessünk, — abban, ami ott van a szemünk előtt, a kezünk ügyében, a lelkünkben, s amelyből azután új dolognak, szép alkotásnak, formának, formulának, tudományos törvénynek, matematikai eredménynek, gyógyszernek, s ennek folytán azután fizikai vagy szellemi áldásnak, emóciónak, emberi egymáshoz való közeledésnek, haladásnak kell megszületnie. De, hogy ez megvalósuljon, annak — ismétlem — első feltétele a szabadság, a haszonlesés mellőzése, a szerénység és a meghajlás a tudomány s a művészet előtt, amelynek éppen művelői vagyunk; meghajlás a foglalkozás, a munkatechnika előtt, amelyet éppen végzünk, amelyet éppen folytatunk; meghajlás mesterségünk törvényszerűségei és a megmunkálendő anyag követelményei előtt. Jegyezzék meg, hogy a vegyész számára legbiztosabb a nép szolgálata olyképpen, hogy a vegyészetet szolgálja, valamint az asztalos számára legjobb és legbiztosabb módszer a népet szolgálni, — a saját népét, felszabadult népét, amely a forradalom és a demokrácia útján halad előre — ha jó bűrt készít, ha becsületesen, lelkiismerettel jó és szép bútorokat gyárt.

Az értelmiségi ember, a tudós és a művész szabadsága a munka iránti odaadást és szerénységet jelenti. A mestersége és a megalkotandó műve előtt való szerénységét jelenti. Engedjék meg, hogy felhozzak néhány példát hazám művészeinek életéből, a francia nép művészeinek életéből, amely nép túlnyomórészt iparral foglalkozik. Engedjék meg, hogy fölelevenítsem Önöknek nagy művészünk, Claude Debussy egyik szövegét, amelyben szembehelyezi Wagner művészetét — amelyet nem szeretett — Cesare Franck művészetével, melyet viszont szeretett. Debussy azért nem szerette Wagnert, mert az nem tért ki a művészet útjából, mint ember,

s ahelyett, hogy minden erejét összpontosította volna alkotómunkásságában, csak azzal törődött, hogy cégéreskedhessék és előtérbe helyezze dolyfős, tolakodó személyiségét. És Debussy megmutatja a különbséget Wagner szép és furcsa, zavaros és csábító művészetére, valamint Cesare Franck-é között, aki úgy szolgál a művészetnek, hogy szinte semmi dicsőséget nem kíván tőle. Azt, amit az életből kölcsönvesz, szerényen visszaadja a művészetnek, s szerénységében csaknem a névtelenségig megy.

Felfogják-e vajjon a gyönyörű tanulságot. Arról van szó, hogy egy zeneművész azért szolgál a zenének, hogy beleadja abba mindazt, amit az életből civesz, mindazt, ami eszméinkből, érzelmeinkből, örömeinkből, szenvedésünkől származik, mindazt, ami lényünket képezi. Mindezt oda kell adnia a muzsikának, mert az, egyedül csak az irányít és benne minden bejezést nyer. És íme az, ami talán paradoxként hat, de mélységesen igaz: csak így lesz emberi az a muzsika, amit alkotnak. Igen, csak így érezhetik át azt az emberek. Mert tudatosan, teljes függetlenségben, teljes szépségében, és lelkiismeretes buzgóságban teremődik meg. Ezért lesz belőle muzsika. Nem pedig elvont és fanatikusan dirigált keresettség.

Amikor Eugen Delacrois »Szabadság, amely a népet a barrikádokra vezeti« c. festményén és Roger de la Fraines a »Levegő meghódítása«-n hagyja, hogy lebegjen a trikolór a megfestett égen, a festészetnek szolgálnak, átadják a festészetnek a francia zászló színeit. Mert az a három szín a festményeken, amelyeket sikeresen valósítottak meg, gondosan és szenvedéllyel vitték vászonra, mint nagy francia festőművészek, ez a három szín egy magasztosabb jelentéssel bír, mert érte megy halálba a felázadt nép és az első repülősök. Ez a három szín a vásznon összhangban van — miként a többi szín is — az ég színével, az egész felépítménnyel és a kompozíció egész dinamikájával. Látják, ez a három szín volt az az eszme, amely mélyen bevesődött Delacrois-nak a szívébe, a polgárember szívébe, aki mint ember és polgár megérezte az 1830-as júliusi forradalom magasztosságát. Ez a három szín volt az az eszme, amely mélyen bevesődött Roger de la Fraines szívébe, abba a hősi szívébe, amely mélyen megérezte a repülők első lendületének hatását. És Roger de la Fraines, az 1914—1918-as háború fiatal hőse, meghalt ezért a három színért. De ezen a két képen ez a három szín nem több színnél, a festészetnek szolgálnak, visszaadták őket a festészetnek. És végül, ez a két kép azonos tartalmat fejez ki, egy emberi jelentőségű van, az egyik valóban a forradalmat jelképezi, a másik a levegő meghódítását és egy emberi emóciót, emberi egyesítést ébresztenek fel. A két művésznak a saját művészetük előtt való meghajlásánál fogva, ez a két kép nemcsak a francia festőművészet remeke, hanem egyúttal két legvilágosabb kép is, amelyekben összegezni lehet a francia nép eszménységét.

Legyenek egyszerűek azon a ponton, ahova tehetségük állította Önöket: ez a legjobb mód arra, hogy felhasználják szabadságukat és a legbiztosabb eszköz ahhoz, hogy nagyokká legyenek. És az Önök nagysága önmagától semmisül meg műveik nagysága előtt. Mert csak azokról van szó. És arról a nagy munkáról, arról a nagy műről, amelyet Önök együttesen betöltenek. Ezt a művet Jugoszláviának hívják és az felvette az igazság, a szabadság, a demokrácia és a forradalom képviselőjét. Ezt a művet, amelynek a terhét és felelősségét a tragikus és dicsőséges évek óta, de különösen ebben a két utolsó évben hordták, végig kell vinniük, s nemcsak önmaguk miatt, akik tudják s tudni fogják a benne való megvalósulást, hanem mindazon népek miatt is, akiknek ma példaként szolgálnak és vezércsillaguk. Merítsenek erőt abból a reményből, hogy valamennyi nép végül is megegyezik abban, hogy reményét Önökre helyezi.